



## ปลดล็อคแก้ปัญหาราคาข้าวอย่างยั่งยืน

เวทีเสวนา "ปลดล็อคแก้ปัญหาราคาข้าวอย่างยั่งยืน"  
จัดโดยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ร่วมกับสมาคมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย วันพุธที่ 9 พฤศจิกายน 2559 เวลา 10.00-12.00  
ณ ห้องประชุม 1 อาคารสารสนเทศ 50 ปี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รศ.สมพร อิศวิลานนท์

นักวิชาการอาวุโส สถาบันคลังสมองของชาติ

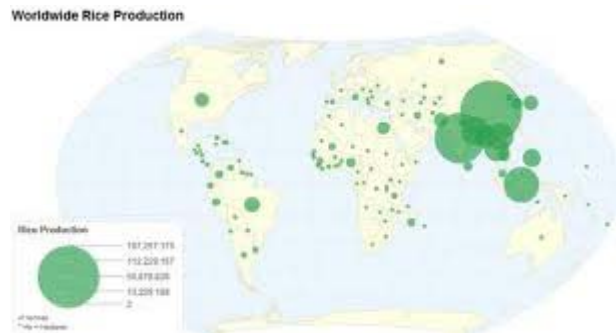
E-mail:somporn@knit.or.th



## หัวข้อการนำเสนอ

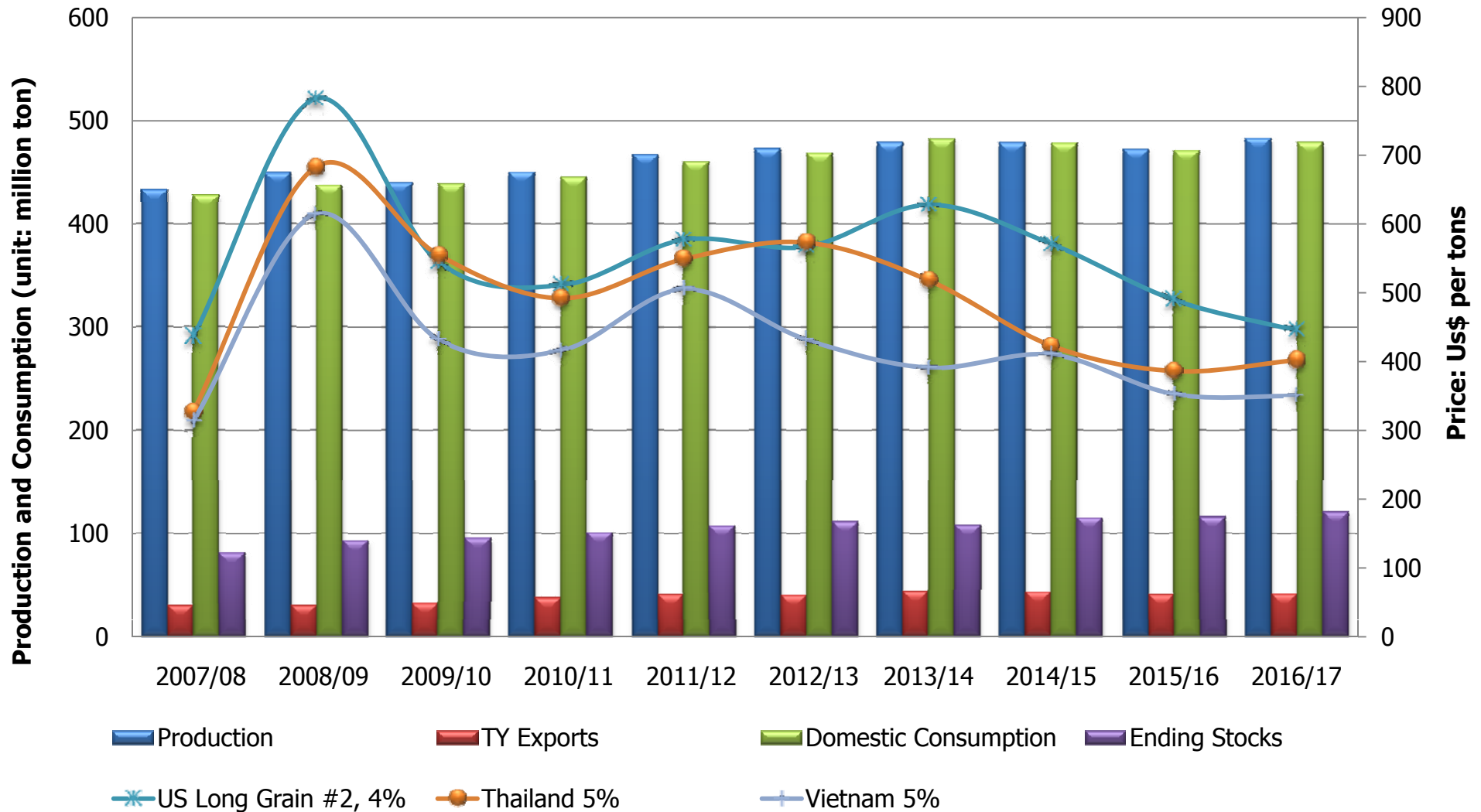
- 1. สถานการณ์ที่กีดดันการค้าข้าวของไทยในตลาดการค้าข้าวโลก**
- 2. จุดอ่อนของข้าวไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา**
- 3. ข้าวไทยภายใต้ความท้าทายใหม่**

เวทีเสวนา“ปลดล็อกแก้ปัญหาราคาข้าวอย่างยั่งยืน” จัดโดยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ร่วมกับสมาคมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย  
วันพุธที่ 9 พฤศจิกายน 2559 เวลา 10.00-12.00 ณ ห้องประชุมอาคารสารสนเทศ 50 ปี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์



# 1. สถานการณ์ที่กีดตันการค้าข้าวของไทยในตลาดการค้าข้าวโลก

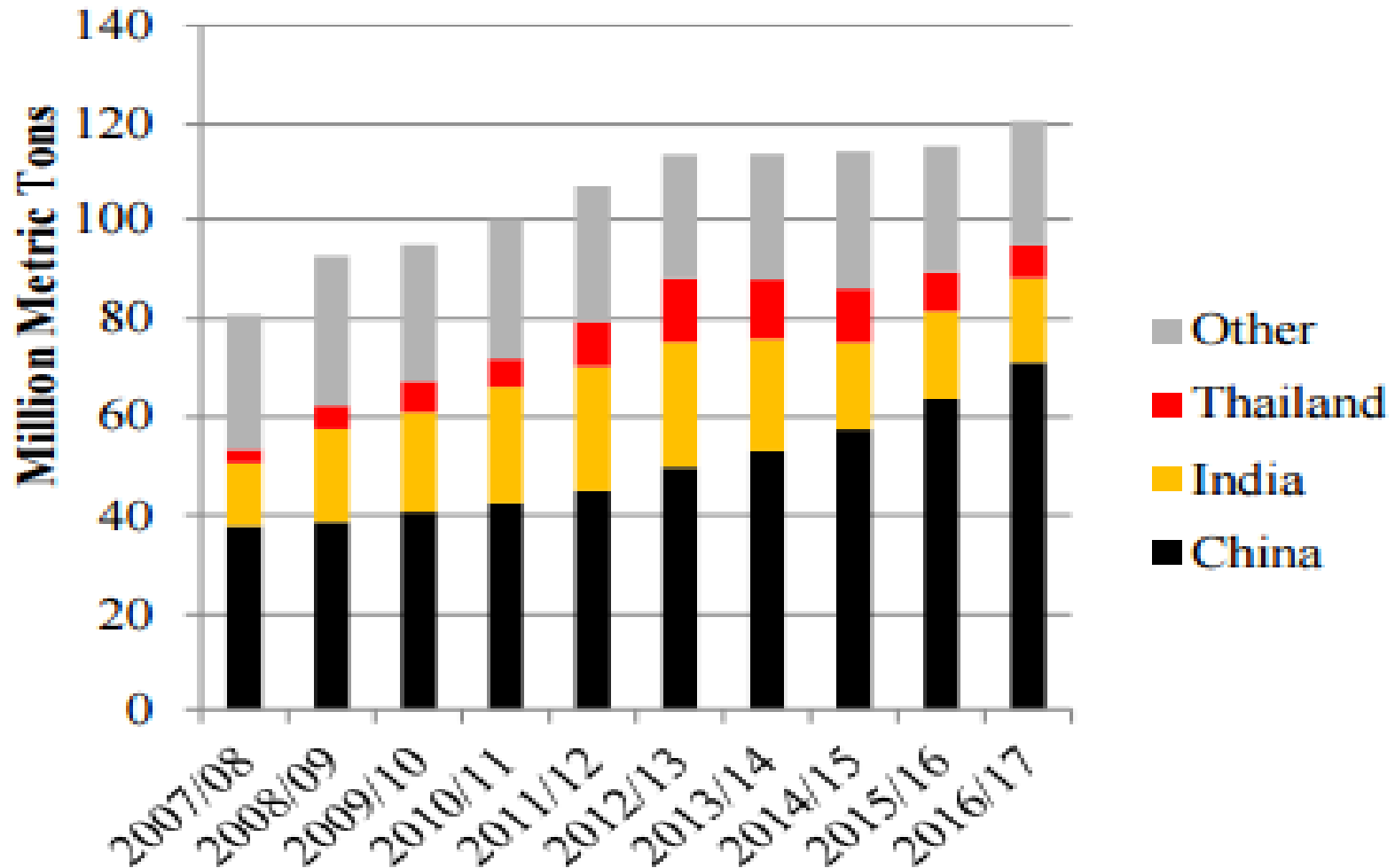
# 1.1 ผลผลิตข้าวโลกมีมากกว่าการบริโภคส่งผลต่อราคาเพิ่มขึ้นของสต็อกและกดดันต่อราคาข้าว



ที่มา: Grain: World Markets and Trade, various issues

## 1.2 การขยายตัวของสต็อกข้าวโลกมีเพิ่มสูงขึ้นกว่าเดิม

### Global Ending Stocks



## 1.3 ข้าวส่วนเกินมีมากในภูมิภาคอาเซียนและเอเชียใต้

๑ ปริมาณการบริโภค และการผลิตข้าวข้าวสารของโลก ปี 2556/57 เทียบกับปี 2559/60

ภูมิภาค	2556/57			2559/60		
	ปริมาณการบริโภค (ล้านตัน)	ปริมาณการผลิต (ล้านตัน)	การผลิตเกิน การบริโภค (ล้านตัน)	ปริมาณการบริโภค (ล้านตัน)	ปริมาณการผลิต (ล้านตัน)	การผลิตเกิน การบริโภค (ล้านตัน)
เอเชีย	409.71	428.56	18.85	406.13	431.38	+25.25
-เอเชียตะวันออก	162.66	157.59	-5.07	160.26	160.92	0.66
-เอเชียใต้	144.01	154.29	10.28	142.39	154.48	12.09
-อาเซียน	103.04	116.68	13.64	103.48	115.97	12.49
ตะวันออกกลาง	9.16	2.45	-6.7	8.94	2.56	-6.38
อเมริกา	22.99	23.67	0.68	23.67	24.66	1
สหภาพยุโรป	3.25	1.97	-1.28	3.5	2.03	-1.47
โซเวียตยูเนียนเดิม	1.53	1.21	-0.32	1.55	1.23	-0.32
แอฟริกา	30.14	17.95	-12.19	31.31	20.03	-11.28
อื่นๆ	0.68	1.27	0.59	0.55	1.378	0.828
<b>รวม</b>	<b>477.46</b>	<b>477.08</b>	<b>-0.38</b>	<b>475.65</b>	<b>483.27</b>	<b>7.62</b>

ที่มา : Grain : World Markets and Trade , January 2013 and October 2016

## 1.4 คู่แข่งขันข้าวไทยในทุกระดับตลาดการค้าข้าวโลกมีมากขึ้น

### ⇒ ตลาดข้าวระดับพรีเมียม

✓ ตลาดข้าวพรีเมียม ได้แกตลาดข้าวหอมมีการแข่งขันที่มากกว่าเดิมเพราะเวียดนามได้พัฒนาการผลิตข้าวคุณภาพพรีเมียมและสามารถส่งออกข้าวหอมมะลิในระดับราคาที่ต่ำกว่าไทยอย่างมาก ในขณะที่เวียดนามและกัมพูชามีการส่งออกข้าวหอมมากขึ้น อีกทั้งจีนและสหรัฐฯ ต่างก็ได้มีการพัฒนาการผลิตข้าวหอมด้วยเช่นกัน

### ⇒ ตลาดข้าวสารเจ้า 5% และ 25%

✓ ตลาดข้าวสารเจ้า 5% และ 25% เป็นตลาดข้าวที่มีการแข่งขันสูง เวียดนามอินเดีย และรวมถึงประเทศที่จะเข้ามาแข่งขันใหม่ในตลาดได้แก่กัมพูชาและพม่า รวมถึงข้าวจากกลุ่มประเทศในละตินอเมริกา ข้าวสารเจ้า 5% และ 25% ของไทยกำลังแข่งขันไม่ได้ และถูกแทนที่โดยคู่แข่งที่มีต้นทุนที่ต่ำกว่า

### ⇒ ตลาดข้าวหนึ่ง

✓ ตลาดข้าวหนึ่งเป็นตลาดในแอฟริกาและตะวันออกกลางซึ่งเดิมอินเดียเป็นผู้ส่งออกข้าวหนึ่งไปในตลาดแอฟริการายใหญ่ แต่จากปี 2551 เป็นต้นมาที่อินเดียหยุดการส่งออก ทำให้ข้าวหนึ่งจากไทยเข้าไปแทนตลาดข้าวหนึ่งของอินเดีย แม้ไทยจะส่งออกข้าวหนึ่งได้มากแต่การที่อินเดียกลับมาส่งออกในปี 2554 เป็นต้นมา ทำให้ตลาดข้าวหนึ่งมีการแข่งขันมากขึ้น

# 1.5 สัดส่วนการตลาดของข้าวไทยในตลาดส่งออกมีแนวโน้มลดต่ำลง

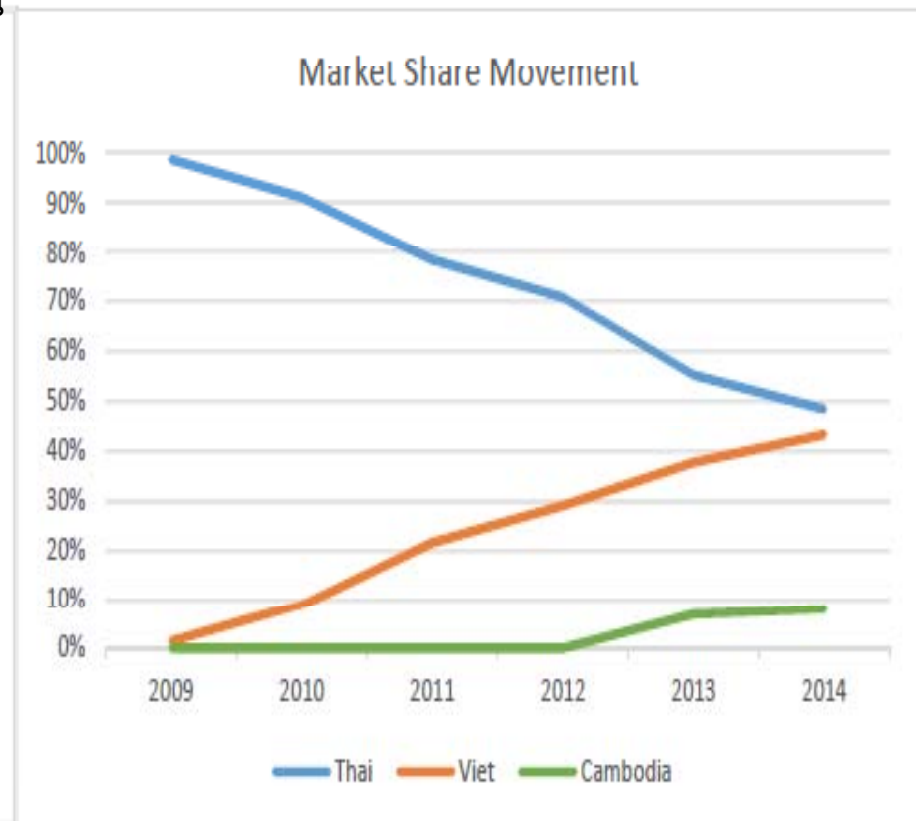
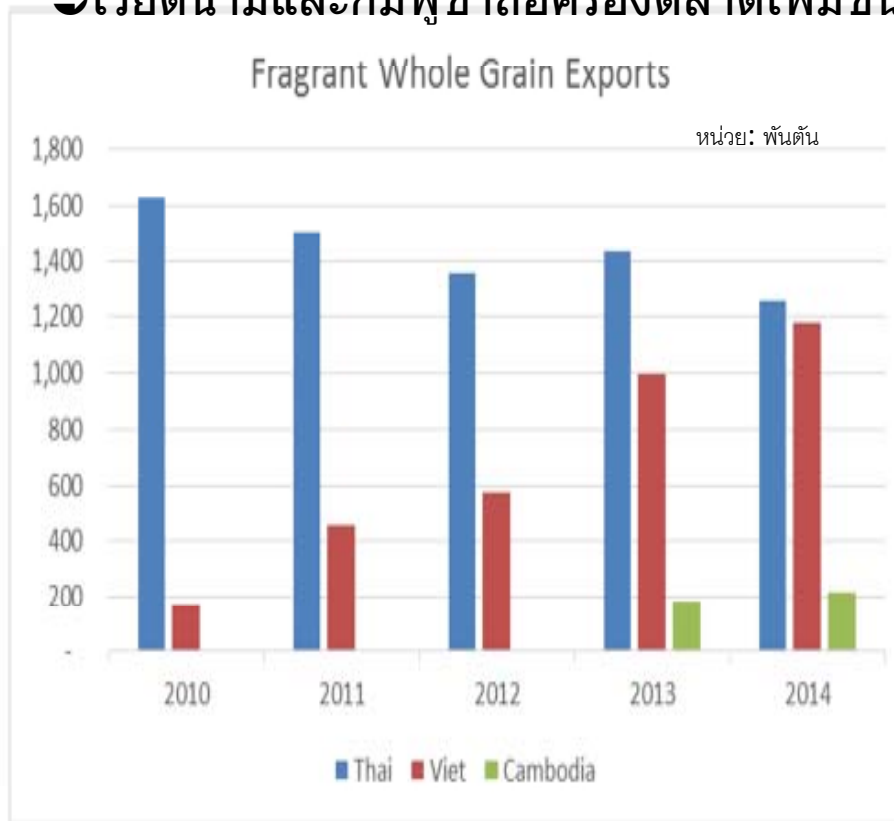
ประเทศ	ส่วนแบ่งตลาด (ร้อยละ)						
	2552	2553	2554	2555	2556	2557	2558
ไทย	29.21	28.67	29.37	17.61	17.01	24.84	22.91
เวียดนาม	20.28	21.32	19.31	19.73	16.97	14.33	15.49
อินเดีย	7.23	7.06	12.80	26.29	26.54	26.25	25.91
ปากีสถาน	10.84	12.67	9.40	8.69	10.46	8.38	9.37
สหรัฐอเมริกา	10.29	12.26	8.96	8.46	8.36	6.68	7.87
รวมผู้ส่งออกสำคัญ 5 ประเทศ	77.85	81.98	79.84	80.86	79.34	80.48	81.54
อื่นๆ	22.15	18.02	20.16	19.14	20.66	19.52	18.46
การค้าโลก	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
ปริมาณการค้าข้าว โลก(ล้านตัน)	29.34	31.57	36.26	39.13	39.49	44.16	42.68

ที่มา: คำนวณจากข้อมูล USDA "Grain: World Markets and Trade, October 2016"

# 1.6 ข้าวหอมมะลิไทยกำลังถูกท้าทายจากประเทศคู่แข่งที่มีต้นทุนต่ำ

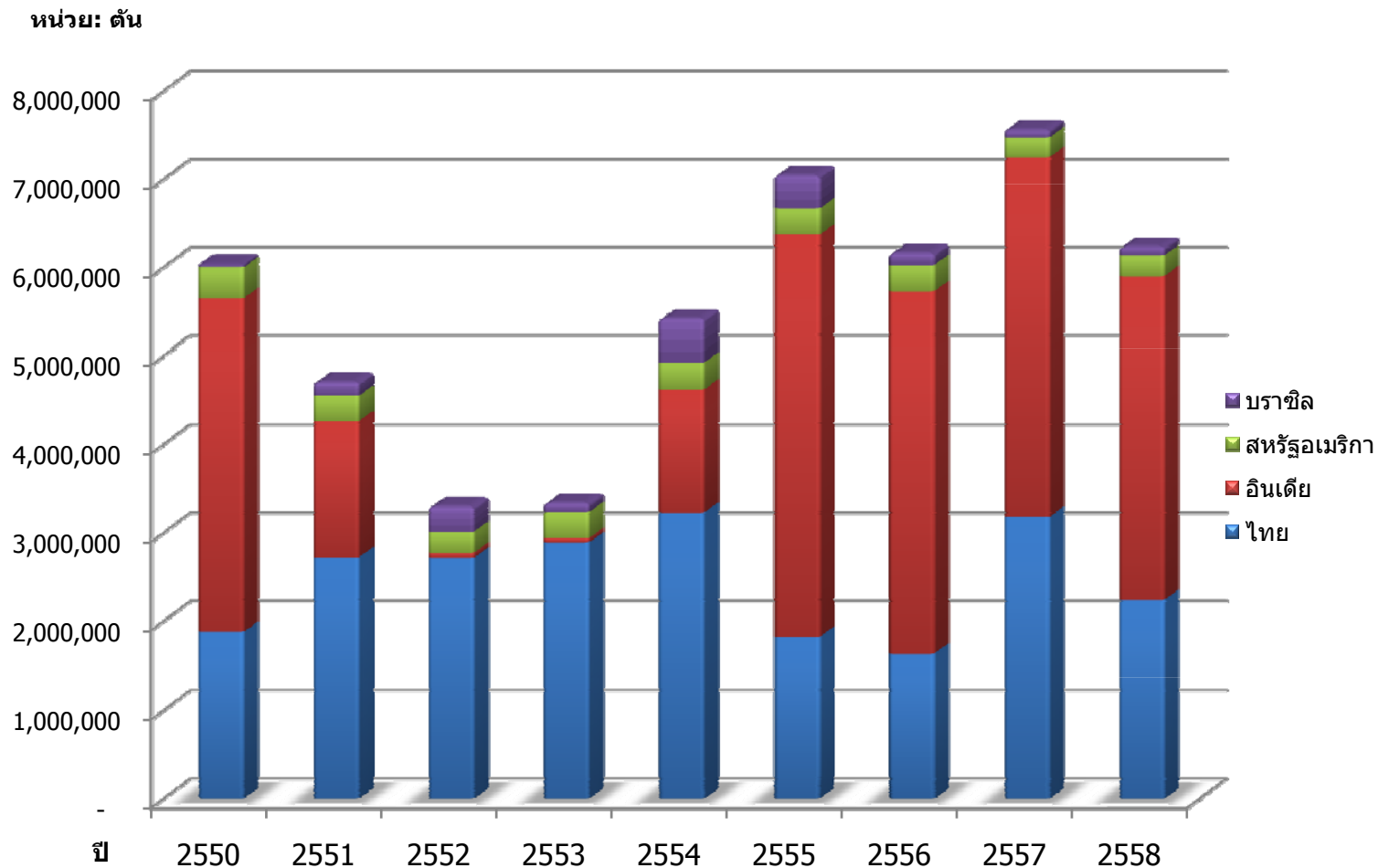
๑ ตลาดข้าวหอมมะลิที่มีอยู่ประมาณ 3.5 ล้านตัน ประเทศไทยกำลังค่อยสูญเสียส่วนทางการตลาดข้าวหอมที่เป็นข้าวพรีเมียม

๑ เวียดนามและกัมพูชาถือครองตลาดเพิ่มขึ้น



# 1.7 ข้าวพาร์บอยอินเดียเป็นผู้ถือครองตลาดรายใหญ่

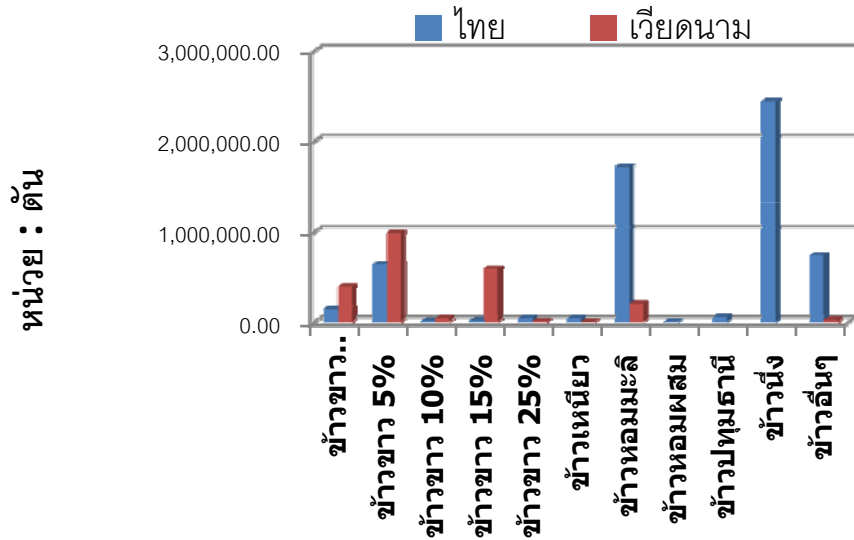
๖ สัดส่วนทางการตลาดข้าวพาร์บอยของประเทศผู้ค้าที่สำคัญระหว่างปี 2550-2558



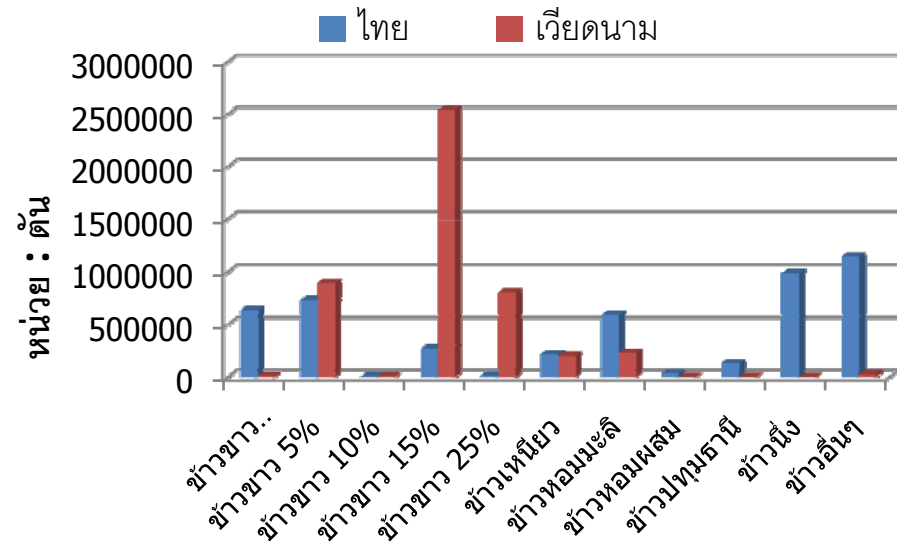
ที่มา: คำนวณจากข้อมูล global trade

# 1.8 ตลาดข้าวในเอเชียเวียดนามเป็นผู้ถือครองตลาดมานานแล้ว

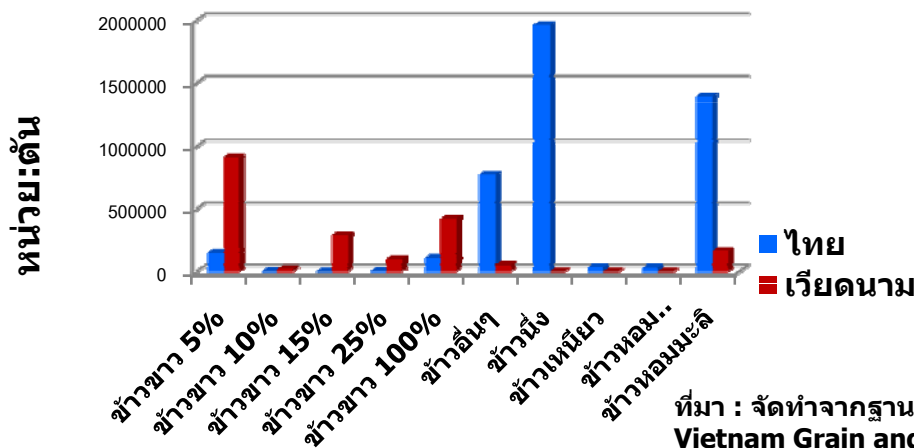
๑ ตลาดข้าวนอกเอเชีย 2554



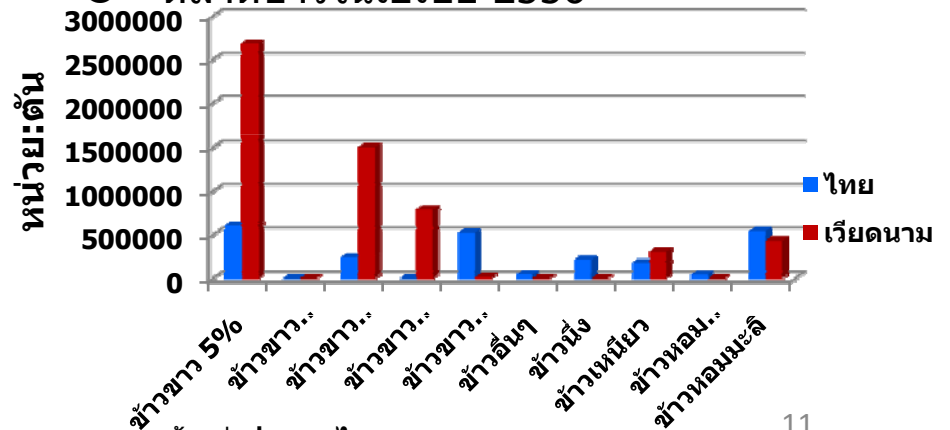
๒ ตลาดข้าวในเอเชีย 2554



๓ ตลาดข้าวนอกเอเชีย 2556



๔ ตลาดข้าวในเอเชีย 2556



ที่มา : จัดทำจากฐานข้อมูลสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย และ Vietnam Grain and Feed Annual 2012 และ 2014

# 1.9 ข้าวเป็นสินค้าทดแทนกันได้ง่ายและมีการแข่งขันด้านราคาสูง

☞ ค่าพรีเมียมที่ข้าวไทยมีเหนือกว่าคู่แข่งกำลังแคบลง

☞ การสร้างอำนาจเหนือตลาดส่งออกทำไม่ได้ เว้นแต่การสร้างความจำเพาะในตัวสินค้าและตลาดให้ค่าพรีเมียมตามลักษณะของความจำเพาะ

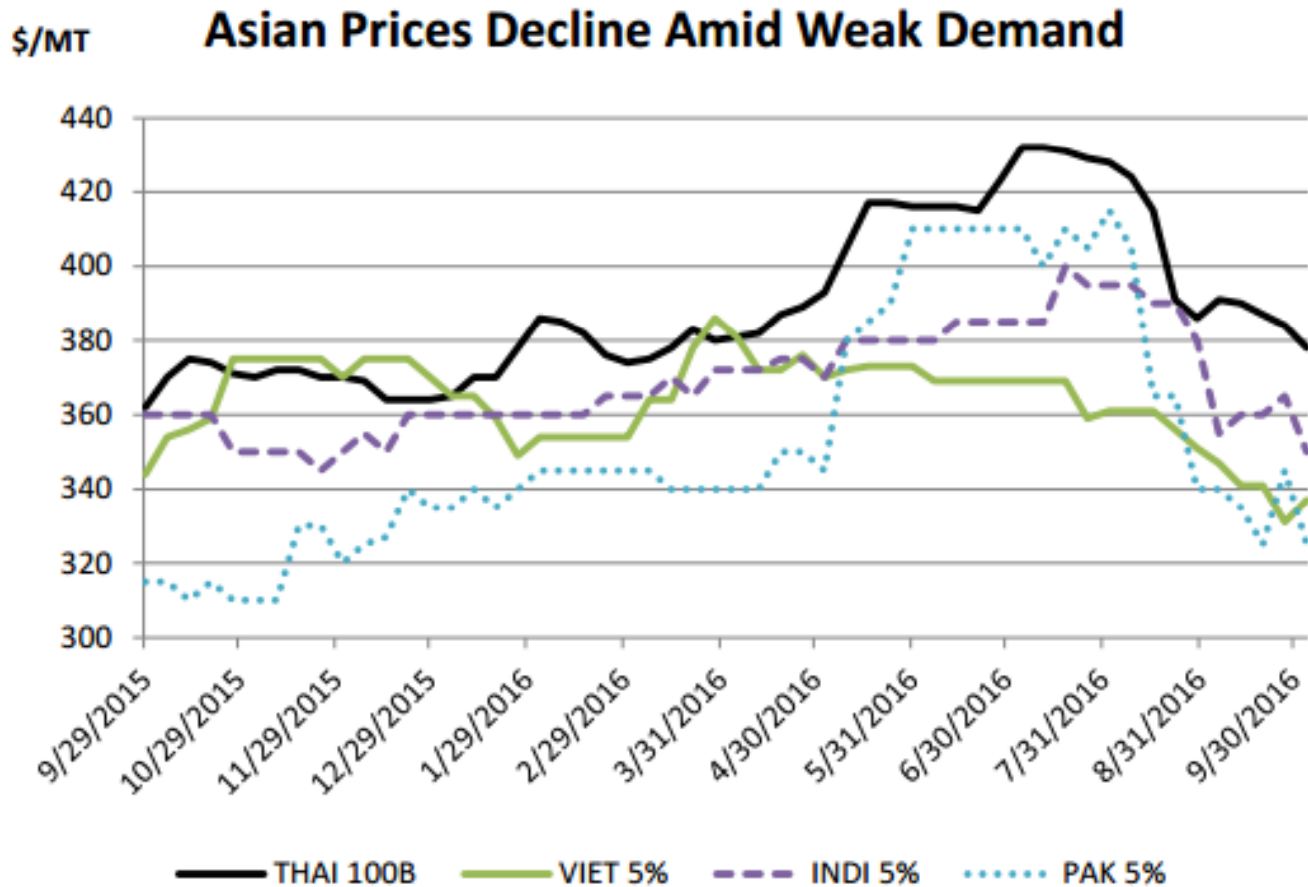
☞ ราคาส่งออก F.O.B. ข้าวสารของไทยเทียบกับคู่แข่งบางประเทศ

หน่วย: ดอลลาร์สหรัฐต่อตัน

ปี	ข้าว 5%			ข้าว 25%			หอมมะลิ	บาสมmati	ข้าวเหนืง
	ไทย	เวียดนาม	ความต่าง	อินเดีย	ไทย	เวียดนาม	ไทย	ปากีสถาน	ไทย
2553	492	416	+76	-	444	387	1,045	881	532
2554	549	505	+44	409	511	467	1,054	1,060	563
2555	573	432	+141	391	560	397	1,091	1,137	594
2556	518	391	+127	402	504	363	1,180	1,372	530
2557	423	410	+13	377	382	377	1,150	1,324	435
2558	386	353	+33	337	373	334	1,008	949	392
2559(ม.ค.-ต.ค.)	402	350	+52	335	390	334	791	784	417
มกราคม 59	369	353	+16	321	361	340	783	734	377
ตุลาคม 2559	369	333	+36	328	365	317	739	825	383

# 1.10 ระดับราคาข้าวส่งออกของประเทศผู้ส่งออกสำคัญ ในเอเชียมีแนวโน้มในทิศทางขาลง

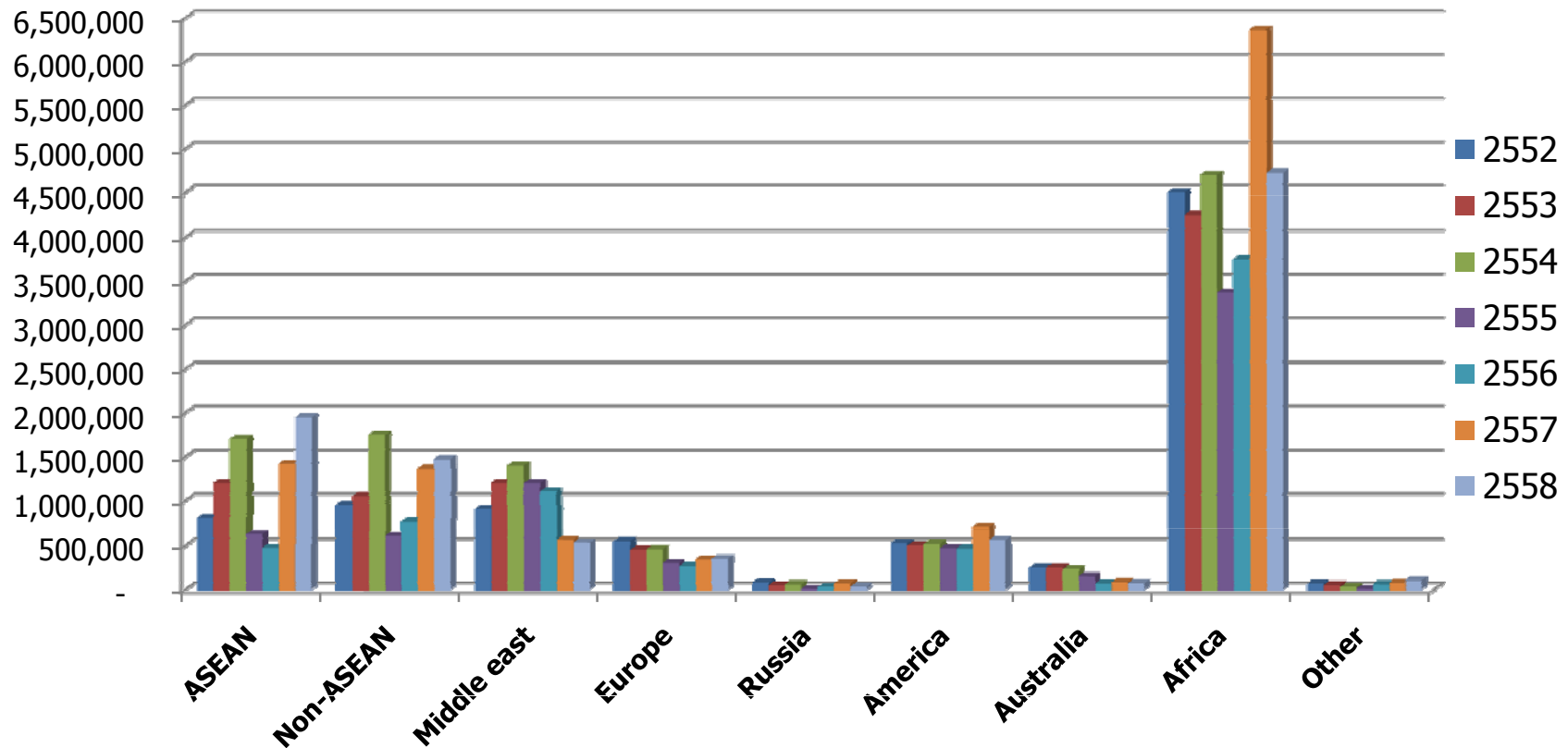
## PRICES



# 1.11 เศรษฐกิจที่ชะลอตัวในภูมิภาคต่างของโลกส่งผลกระทบต่อตลาดการนำเข้าข้าวและการส่งออกข้าวของไทย

➡ ภูมิภาคที่เป็นตลาดการค้าข้าวรายใหญ่ของไทยอยู่ในแอฟริกา

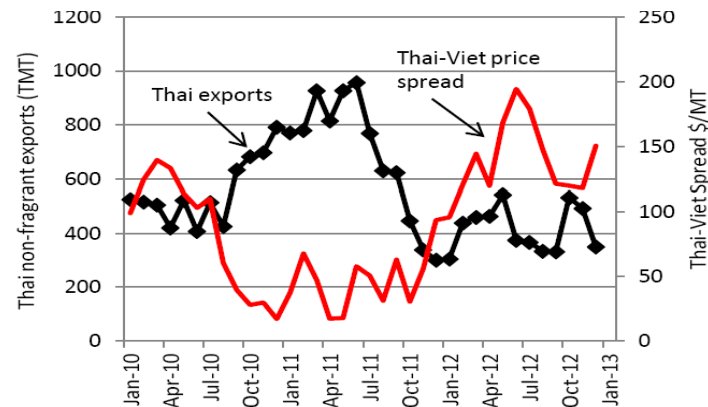
หน่วย: ตัน



ที่มา: คำนวณจากฐานข้อมูลของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรด้วยความร่วมมือกับกรมศุลกากร



## 2. จุดอ่อนของข้าวไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา



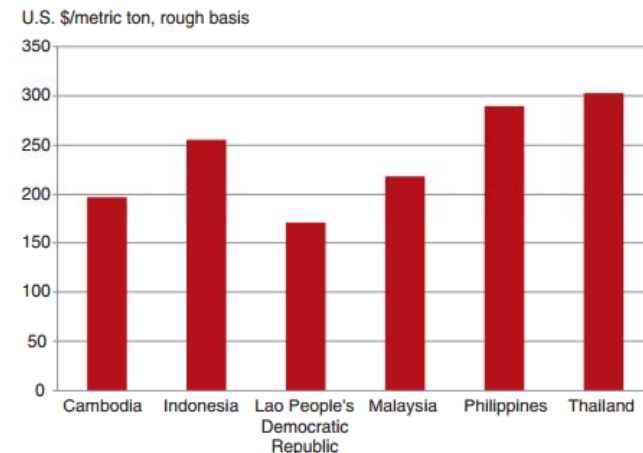
## 2.1 ต้นทุนการผลิตข้าวของไทยสูงทำให้ความสามารถในการแข่งขันด้านราคาลดลง

➡ระดับต้นทุนการผลิตข้าวเปลือกที่สูงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันในตลาดส่งออกข้าวไทยและสร้างแรงกดดันในรับไรรณา

ประเทศ	ต้นทุนข้าวเปลือก(บาทต่อตัน)
ไทย 1/	7,452
เวียดนาม 2/	5,615
พม่า 3/	4,353

หมายเหตุ: 1/ Somporn Isvilanonda and Piyatat Palanuruk, Agribenchmark(2013); 2/ Nguyen Tri Khiem (December 2013); 3/ Kyaw Myint, 2013;

Southeast Asian rice producer prices, average 2007-09



Source: USDA, Economic Research Service

✓ ราคาข้าวเปลือกเจ้าที่สุพรรณบุรี และราคาข้าวหอมที่สุรินทร์

➡ระดับราคาข้าวที่ตกต่ำดังเช่นสถานการณ์ในปัจจุบัน เป็นภาวะที่บีบคั้นต่อความอยู่รอดของชาวนาไทย

4 พ.ย. ปี 2559	ความขึ้น 15%(บาท/ตัน)
จ.สุพรรณบุรี	7,100-7,400(ข้าวเปลือกเจ้า)
จ. สุรินทร์	8,700-9,000(หอมมะลิ)

ที่มา: สมาคมโรงสีข้าวไทย

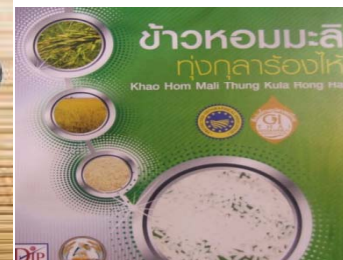
## 2.2 นโยบายข้าวไทยในอดีตสนับสนุนการขยายตัวด้านการผลิตมากกว่าการให้ความสำคัญด้านการตลาด

- ✓ การผลิตข้าวของไทยขยายตัวเพิ่มขึ้นมากในช่วง สองทศวรรษที่ผ่านมา เกินกว่าความต้องการใช้ในประเทศถึงกว่า 60% ซึ่งจะต้องผลักดันไปสู่ตลาดส่งออกที่มีการแข่งขันสูง
- ✓ ขาดความชัดเจนในการสร้างความสามารถในการแข่งขันและยกระดับคุณภาพของสินค้าข้าวในภาคการผลิต แต่กลับผลักดันให้ต้นทุนการผลิตขยายตัว
- ✓ ไม่ได้ให้ความสำคัญในการเพิ่มมูลค่าและคุณค่าของผลผลิต ทำให้ข้าวไทยแข่งขันได้ยากขึ้นในตลาดส่งออก
- ✓ การใช้นโยบายยกระดับราคาให้สูงภายใต้โครงการรับจำนำข้าวทุกเมล็ดในอดีต ทำให้มีสต็อกจำนวนมาก สร้างแรงกดดันในตลาดส่งออก ผลักดันให้ราคาข้าวไทยขาดเสถียรภาพ
- ✓ กลไกตลาดกลางข้าวเปลือกหายไป

เวทีเสวนา“ปลดล็อกแก้ปัญหาการค้าข้าวอย่างยั่งยืน” จัดโดยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ร่วมกับสมาคมสีอมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย  
วันพุธที่ 9 พฤศจิกายน 2559 เวลา 10.00-12.00 ณ ห้องประชุมอาคารสารสนเทศ 50 ปี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์



### 3. ข้าวไทยภายใต้ความท้าทายใหม่



## 3.1 การปรับโครงสร้างการผลิตข้าวเพื่อสร้างสมดุลของการผลิตเพื่อลดแรงกดดันของผลผลิตส่วนเกิน

### ➡ โครงสร้างการผลิต

#### ✓ ข้าวนาปี

- ข้าวหอมมะลิมีผลผลิตประมาณ 10 ล้านตันข้าวเปลือก(6.5 ล้านตันข้าวสาร)
- ข้าวเหนียว 7 ล้านตันข้าวเปลือก(3.5 ล้านตันข้าวสาร)
- ข้าวพันธุ์ไม่ไวแสงและพันธุ์ไวแสงอื่นๆ 8 ล้านตันข้าวเปลือก(5.2 ล้านตันข้าวสาร)

#### ✓ ข้าวนาปรัง

- เป็นข้าวพันธุ์ไม่ไวแสง ประมาณ 8 ล้านตันข้าวเปลือก((5.2 ล้านตันข้าวสาร)

### ✓ ผลผลิตข้าวในปีปกติและความต้องการใช้ภายในประเทศ

- ✓ ผลผลิตข้าวไทยมีประมาณ 33 ล้านตันข้าวเปลือก เป็นการผลิตข้าวนาปี 25 ล้านตัน และข้าวนาปรังประมาณ 8 ล้านตัน คิดเป็นปริมาณข้าวสารประมาณ 21.45 ล้านตัน)
- ✓ ความต้องการใช้ภายในประเทศมีประมาณ 10 ล้านตันข้าวสาร และมีส่วนเกินจากความต้องการภายในประเทศประมาณ 11.45 ล้านตัน ซึ่งต้องหาตลาดส่งออก

## 3.2 ทำอย่างไรจะทำให้ระบบการผลิตแบบ MASS ไปสู่การผลิตแบบ Niche โดยอาศัยชุมชนเป็นจุดศูนย์กลาง

- ✓ การสร้างกลุ่มให้เข้มแข็ง มีกระบวนการผลิตที่ดี จากต้นน้ำและเชื่อมต่อกับกระบวนการกลางน้ำและปลายน้ำ เพื่อให้เกิดกระบวนการทำธุรกิจโดยใช้นวัตกรรมสร้างคุณค่าและมูลค่า เช่น การใช้พันธุ์จำเพาะภายในกลุ่ม การใช้เทคนิคจำเพาะ(เช่น ข้าวหอมมะลิอินทรีย์ )
- ✓ การสร้างคุณค่าให้กับตัวสินค้า ยกกระดับมาตรฐานและความปลอดภัยและความเชื่อถือในตัวสินค้า
- ✓ สร้างหลักคิดภายใต้กระบวนการจัดการความรู้ การตระหนักถึงความเสี่ยง การสร้างรายได้และการประหยัดรายจ่าย
- ✓ การนำเอาทุนทางสังคม ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชน มาขับเคลื่อนเพื่อสร้างนวัตกรรมในตัวสินค้า



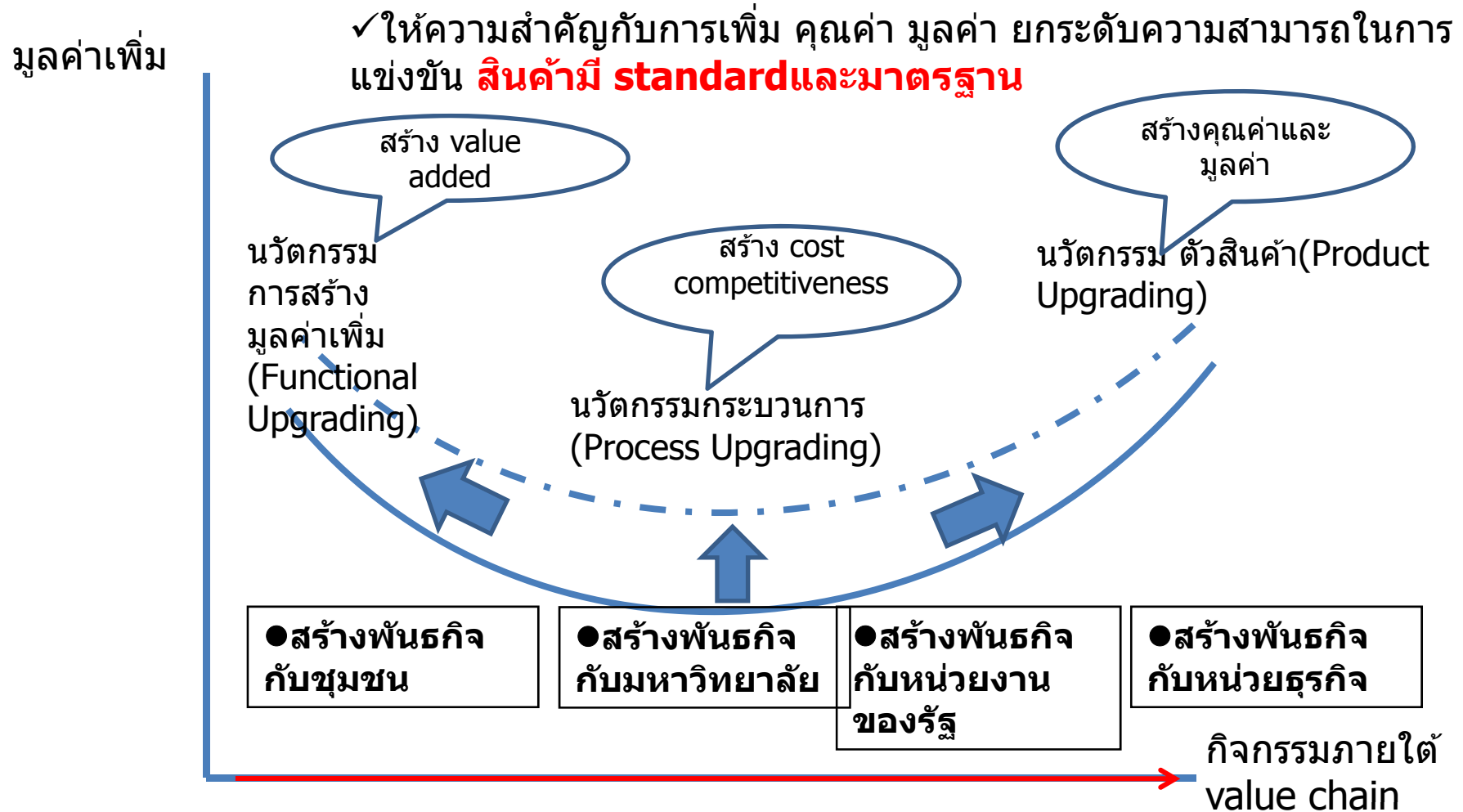


# 3.4 ทำอย่างไรจึงจะทำให้เกิดการใช้นวัตกรรมช่วยต่อเติมห่วงโซ่อุปทานขึ้นเป็นห่วงโซ่คุณค่า

✓ ใช้นวัตกรรมและความคิดเพิ่มมูลค่าในห่วงโซ่อุปทาน



### 3.4 (ต่อ)



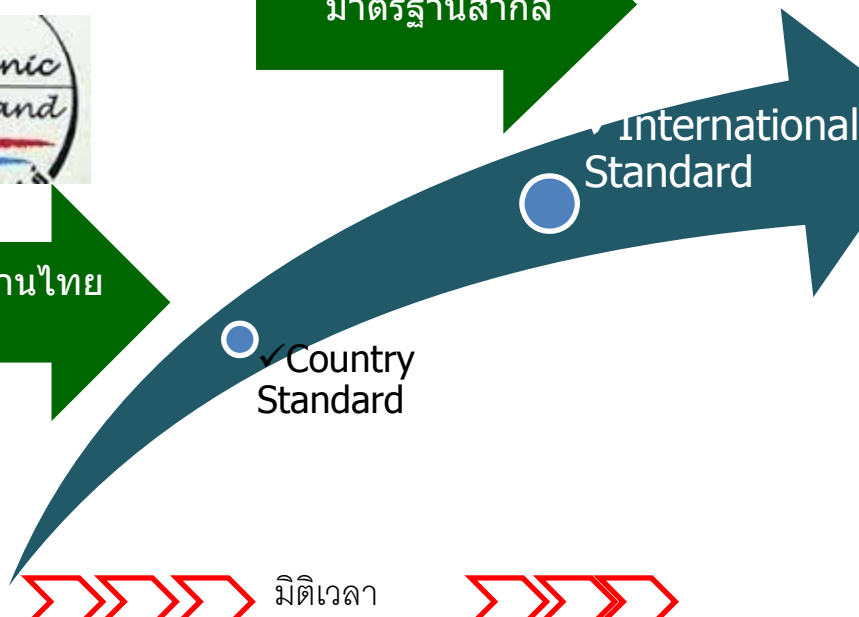
# 3.5 ทำอย่างไรจะทำให้เกษตรกรรายย่อยเข้าใจมาตรฐานการผลิตสินค้าเพราะเป็นความจำเป็นในยุคของการค้าเสรี



- ✓ มาตรฐาน IFOAM, USDA ORGANIC
- ✓ มาตรฐานทั่วไป
- ✓ SPS/QIE/CODEX/ IPPC/OIE



- ✓ มาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร เช่นข้าวหอมมะลิ
- ✓ มาตรฐานระบบ (เช่น GAP, Organic Thailand, GMP เป็นต้น)
- ✓ มาตรฐานชุมชน
- ✓ มาตรฐานทั่วไป
- ✓ SPS/QIE/CODEX/ IPPC



✓ การเข้าสู่ Word Free Trade Economy ตามบริบทของ องค์การการค้าโลก



- ✓ การก้าวสู่ยุคการค้าเสรี
- ✓ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรม

# 3.6 ทำอย่างไรเกษตรกรรายย่อยจะมีความมั่นคงและยั่งยืน



สังคม

เกษตรกรรมยั่งยืน

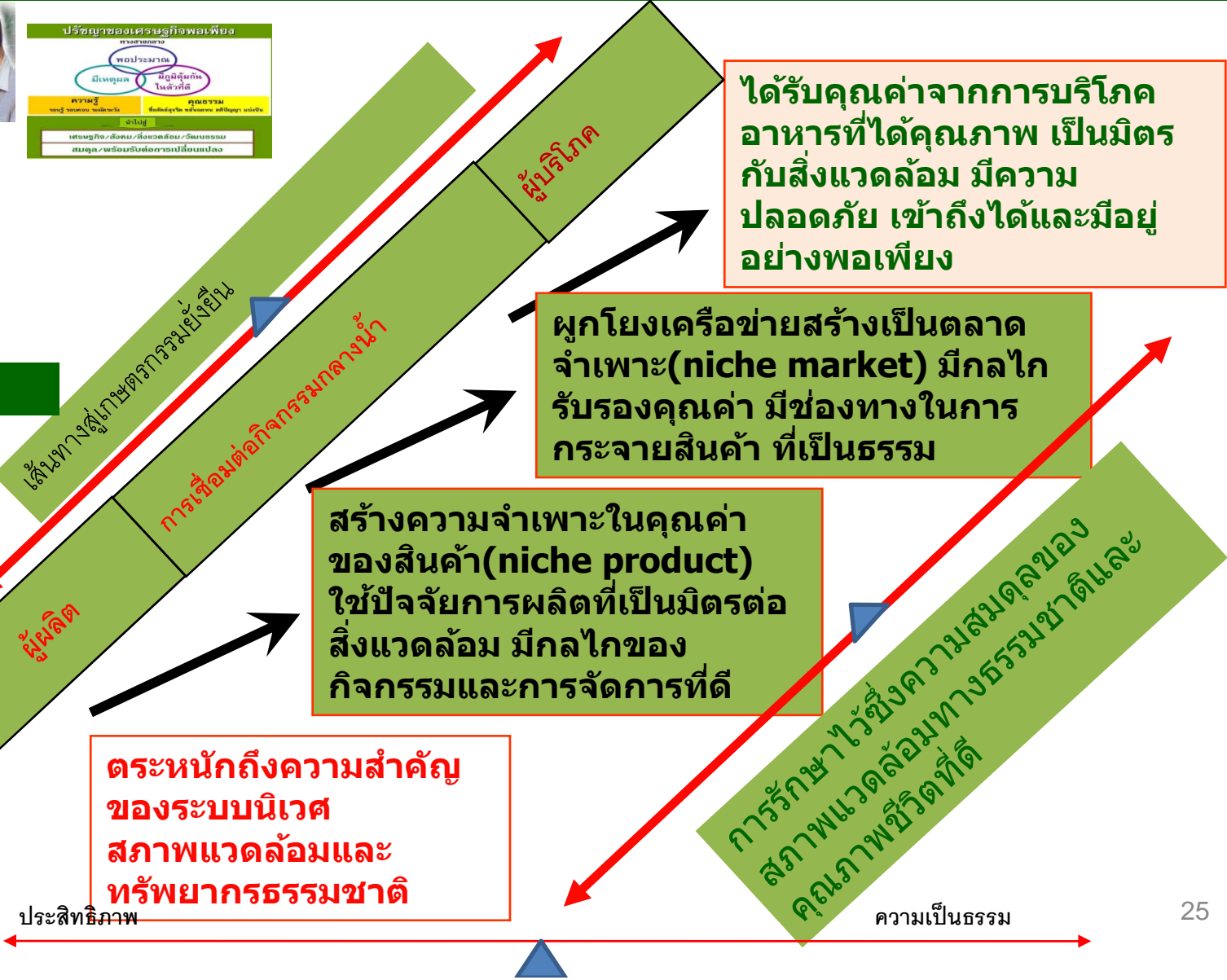
สิ่งแวดล้อม

เศรษฐกิจ

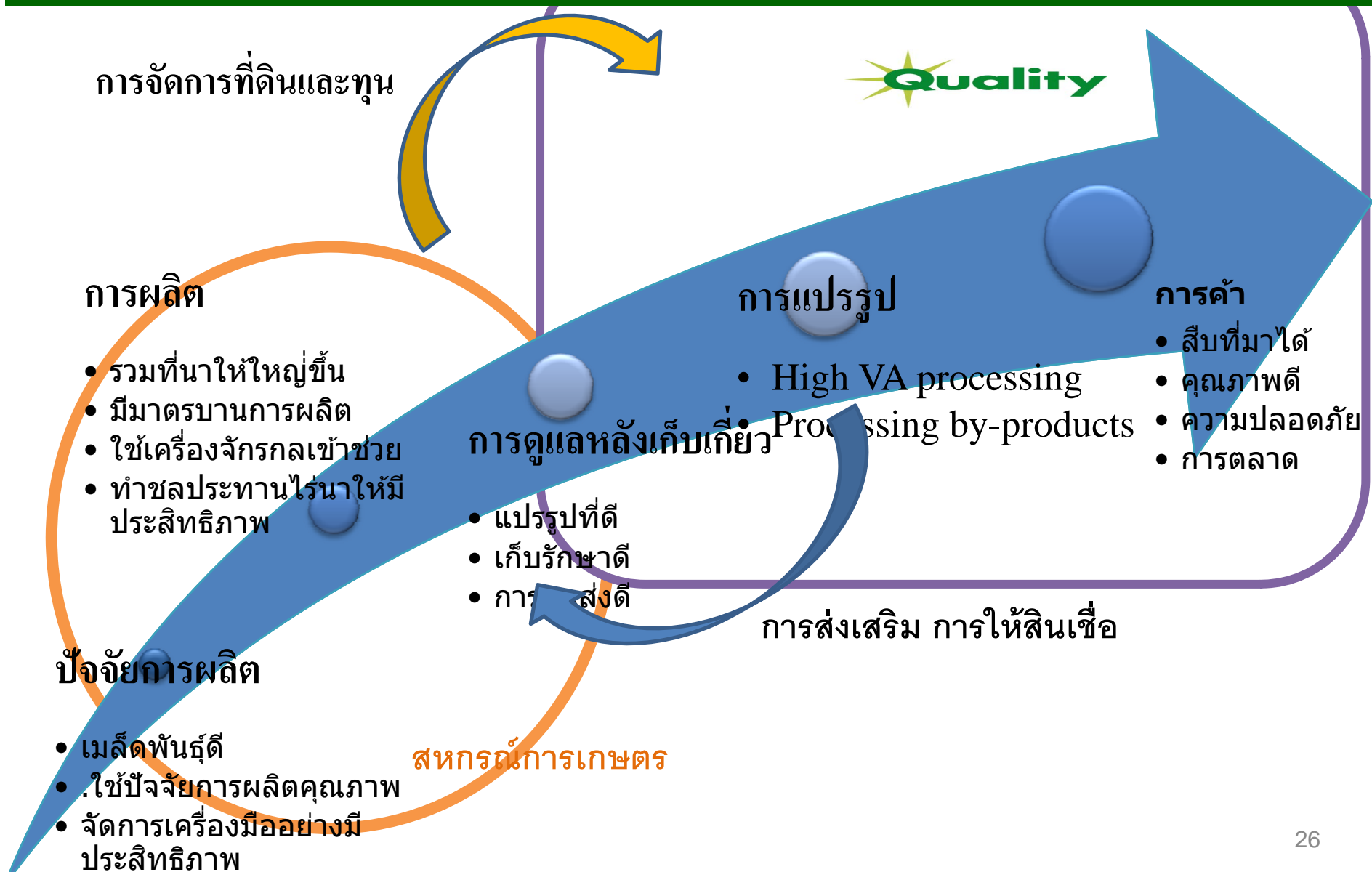
คุณภาพชีวิตที่ดีของเกษตรกร

การผสมผสานการผลิตพืช และสัตว์

ดิน น้ำ อากาศ biodiversity



## 3.7 ทำอย่างไรจึงจะสร้างกระบวนการผลิตและการตลาดของชุมชนให้เกิดขึ้นเป็นเครือข่ายที่มีขนาดใหญ่มีความได้เปรียบต่อขนาด





**ขอบคุณ**